



Rådsbeslut om att ingå Marrakechfördraget om inskränkningar i upphovsrätten till förmån för personer med synnedsättning

Justitiedepartementet

2014-11-24

Dokumentbeteckning

KOM(2014) 638

Förslag till rådets beslut om ingående, på Europeiska unionens vägnar, av Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp

Tidigare faktoppromemoria i ärendet: 2013/14:FPM51

Sammanfattning

Inom FN:s specialorgan för immaterialrätt (WIPO) har det antagits ett fördrag, Marrakechfördraget, som ska underlätta tillgången till publicerade verk för personer med syn- eller läsnedsättning. Fördraget innehåller bestämmelser om inskränkningar i upphovsrätten och avser bl.a. att underlätta gränsöverskridande utbyte av anpassade exemplar såsom t.ex. talböcker. EU har tidigare undertecknat fördraget och kommissionen har nu lagt fram ett förslag till rådsbeslut om att EU ska ingå fördraget.

Regeringen stöder förslaget att EU ska ingå fördraget.

1.1 Ärendets bakgrund

Marrakechfördraget antogs inom WIPO i juni 2013 och har till syfte att underlätta tillgången till publicerade verk för personer med synnedsättning eller läsnedsättning.

Enligt Synskadades världsunion (World Blind Union) är i Europa endast 5 % av alla publicerade böcker i format som är tillgängliga för personer med synnedsättning och i utvecklingsländerna, där cirka 90 % av de synnedsatta personerna lever, är det så få som 1 % (se <http://www.worldblindunion.org>). Exemplar i tillgängligt format av böcker produceras och distribueras nu normalt på nationell nivå genom specialiserade organ, t.ex. bibliotek för blinda, antingen med stöd av licens eller på grundval av inskränkningar i upphovsrätten. Bristen på en internationell rättslig ram som möjliggör gränsöverskridande utbyte av exemplar av anpassade verk som produceras med stöd av inskränkningar leder till dubbelarbete i fråga om att framställa sådana exemplar, även mellan länder med samma språk. Detta är ett problem på grund av kostnaderna för att producera exemplar av anpassade verk och de begränsade resurserna för de organ som erbjuder tjänster åt personer med syn- eller läsnedsättning.

Under 2009 inleddes förhandlingarna i WIPO om ett internationellt instrument till förmån för personer med syn- eller läsnedsättning, med målsättningen att underlätta gränsöverskridande utbyte av exemplar av särskilt anpassade verk.

EU och dess medlemsstater har stött ansträngningarna för att nå fram till ett avtal. EU undertecknade fördraget den 30 april 2014 (se faktrapomemoria 2013/14:FPM51). Kommissionen lade den 21 oktober 2014 fram ett förslag till rådsbeslut om att EU ska ingå Marrakechfördraget.

1.2 Förslagets innehåll

Kommissionen har föreslagit att rådet ska besluta att Marrakechfördraget ska ingås för EU:s räkning och att rådets ordförande bemyndigas att utse den eller de personer som ska ha befogenhet att på EU:s vägnar deponera det ratifikationsinstrument som föreskrivs i artikel 19 i Marrakechfördraget för att uttrycka EU:s samtycke till att bli bundet av fördraget.

Avtalet som sådant tar sikte på materiell reglering. Enligt fördraget ska varje fördragsslutande part i sin nationella lagstiftning om upphovsrätt införa en inskränkning i eller undantag från rätten till mångfaldigande, rätten till

spridning och rätten till att göra verk tillgängliga för allmänheten för att underlätta tillgången till särskilt anpassade exemplar av verk för de berättigade personerna. De fördragsslutande parterna får besluta att begränsa sådana inskränkningar eller undantag till fall där exemplar i tillgängligt format inte är kommersiellt tillgängliga på rimliga villkor för de berättigade personerna på deras territorium.

Med ”särskilt anpassade exemplar” (”accessible format copy”) avses enligt fördraget ett exemplar som i fråga om framställningsmetod och form avviker från det format i vilket verket offentliggjorts och som gör att de berättigade personerna kan få tillgång till verket på samma villkor som personer med fullgod syn- och läsförmåga, t.ex. talböcker. Sådana exemplar ska få användas uteslutande av de berättigade personerna och måste respektera det ursprungliga verket. Anpassade exemplar som framställts genom inskränkning i eller undantag från upphovsrätten får exporteras av ”godkända organ” (”authorized entities”). Med sådana organ avses offentliga institutioner eller andra organ som på ideell grund tillhandahåller utbildning, undervisning, anpassad läsning eller tillgång till information för personer med syn- eller läsnedsättning. Dessa organ måste se till att de endast sprider särskilt anpassade exemplar till berättigade personer, att de försvårar mångfaldigande, spridning och tillgängliggörande av otillåtna exemplar och att de visar vederbörlig omsorg när de hanterar och för register över exemplaren.

De fördragsslutande parterna får endast tillåta export av särskilt anpassade exemplar, om de ser till att deras inskränkningar i eller undantag från rättigheterna till mångfaldigande, spridning och tillgängliggörande för allmänheten uppfyller det s.k. ”trestegstestet”. Detta kan ske antingen genom att de är part till WIPO-fördraget om upphovsrätt (WCT) eller genom att de ser till att de relevanta inskränkningarna eller undantagen är begränsade till vissa särskilda fall som inte strider mot det normala utnyttjandet av verket och inte oskäligt inkräktar på rättighetshavarnas legitima intressen.

I fördraget anges att de fördragsslutande parterna själva får besluta om lämplig metod att genomföra fördraget i sin egen lagstiftning och rättspraxis.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

I lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen) finns en inskränkning till förmån för personer med funktionsnedsättning (17 §). Den tillåter att skyddade verk i vissa fall används på ett sätt som gör det möjligt för personer med funktionsnedsättning att ta del av dem. Det handlar t.ex. om framställning, spridning och överföring av talböcker. Gränsöverskridande förfoganden

regleras inte närmare i paragrafen. På EU-nivå finns en möjlighet för medlemsstaterna att införa inskränkningar till förmån för personer med funktionsnedsättning enligt artikel 5.3 b i direktivet om upphovsrätten i informationssamhället, direktiv 2001/29/EG.

Regeringen gör preliminärt bedömningen att ett tillträde till avtalet främst kan kräva nya regler om gränsöverskridande utbyte av anpassade exemplar där någon egentlig svensk reglering inte finns i dag.

Kommissionen har ännu inte presenterat något förslag på genomförande i lagstiftning på EU-nivå.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Förslaget bedöms inte ha några budgetära konsekvenser.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

För att personer med synnedsättning eller läsnedsättning ska kunna ta del av litteratur krävs att det finns en tillfredsställande tillgång till verk som är anpassade till deras särskilda behov. För att det ska finnas ett gränsöverskridande kulturutbyte behöver bestämmelser som möjliggör sådana särskilt anpassade verk finnas inte bara nationellt utan också globalt. Regeringen stödjer därför Marrakechfördraget som är ett välbalanserat internationellt regelverk som underlättar ett sådant utbyte. Mot den bakgrunden stödjer också regeringen kommissionens förslag om att EU ska ingå fördraget.

Sverige har tidigare godtagit att Marrakechfördraget faller under EU:s exklusiva kompetens och att därför EU är ensamt behörigt att underteckna fördraget. Rådets och kommissionens respektive rättstjänst har samma uppfattning och det saknas anledning att göra en annan bedömning när det gäller ingående av fördraget, dvs. EU bör vara ensamt behörigt att ingå fördraget.

Kommissionen har ännu inte presenterat något förslag på genomförande i EU:s lagstiftning. Regeringen söker klargöranden av kommissionen om detta och den fortsatta processen för eventuella lagförslag.

Medlemsstaterna har under förhandlingarna i WIPO stött antagandet av Marrakechfördraget. Frågan om kompetensfördelningen mellan EU och dess medlemsstater på området har varit föremål för diskussioner. Under våren 2014, när frågan om EU:s undertecknande behandlades, ifrågasatte flera medlemsstater att fördraget skulle omfattas av EU:s exklusiva kompetens. Rådets och kommissionens respektive rättstjänst var emellertid överens om att så är fallet och Sverige accepterade att EU ensamt var behörigt att underteckna fördraget. Vissa medlemsländer gjorde dock deklarationer i samband med beslutet som går ut på att kompetensen är delad mellan EU och medlemsstaterna. Det kan därför förväntas att kompetensfrågan åter kommer att bli föremål för diskussioner i rådet.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Europaparlamentet deltog inte i beslutsprocessen inför EU:s undertecknande av Marrakechfördraget och dess syn på förslaget är därför inte känd.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har inte remitterats.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

I förslaget hänvisas särskilt till artiklarna 114 och 207 jämförda med artikel 218.6 a v i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Europaparlamentet deltar i beslutsförfarandet.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Förslaget innehåller inte något utkast till lagstiftningsakter.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

En första behandling av förslaget äger rum den 24 november 2014 i rådsarbetsgruppen för upphovsrätt.

4.2 Fackuttryck/termer